

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.341.1

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Т.М. Полянчич, кандидат економічних наук. Я.В. Пилип'юк.
Львівський національний університет ім. І. Франка

© Полянчич Т.М., 2015.

© Пилип'юк Я.В., 2015.

Статтю отримано редакцією 29.09.2015 р.

Вступ. Інноваційний тип розвитку є основою економічного зростання та добробуту. Однак він потребує належного фінансового забезпечення й інвестування у виробництво нової конкурентоспроможної продукції. Ефективне фінансове забезпечення інноваційної діяльності створює необхідні умови для розвитку науково-технічного потенціалу країни та забезпечує впровадження інновацій у всі сфери господарства.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. У роботах провідних вітчизняних учених, таких як О.М. Колодізев [7] та М.І. Крупка [8], розкрито суть та особливості фінансового забезпечення інноваційного розвитку. Значний внесок у дослідження проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки зроблено вченими-економістами В.П. Александровою [3], Ю.М. Бажалом [4] та іншими. О.І. Волков [5] досліджував основні проблеми розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, а у праці І.М. Кобушка та Е.І. Гусейнної [6] обґрунтовується необхідність переходу України на інноваційний шлях розвитку. Проте окремі аспекти ефективності фінансового забезпечення інноваційної діяльності ще недостатньо були проаналізовані, що й обумовлює актуальність цього дослідження.

Постановка завдання. Визначальним фактором підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки є розвиток інноваційної діяльності, тому створення сприятливих умов для підвищення активності реалізації інновацій на вітчизняних підприємствах набуває особливого значення.

Метою статті є аналіз сучасного стану фінансового забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, визначення рівня інноваційної активності підприємств та пропонування шляхів поліпшення фінансування інноваційного розвитку.

Основний матеріал і результати. Сучасний стан розвитку інноваційної сфери України визначається рівнем фінансування. Як відомо, здійснення інноваційної діяльності потребує залучення значних фінансових ресурсів. Однак в Україні спостерігається недостатній їх обсяг, що й гальмує інноваційний розвиток національної економіки.

Традиційно до основних джерел фінансування інноваційної діяльності відносять: самофінансування, позикові та залучені кошти, а також інші нетрадиційні джерела фінансування.

За даними Державної служби статистики України [2], у 2014 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1609 підприємств, що становить 16,1% від загальної кількості обстежених промислових підприємств по Україні, це на 2,3% менше, ніж у 2010 р. Упродовж

2010 – 2014 рр. найвищий рівень інноваційної активності промислових підприємств спостерігався 2012 року і становив 17,4%. (рис. 1).

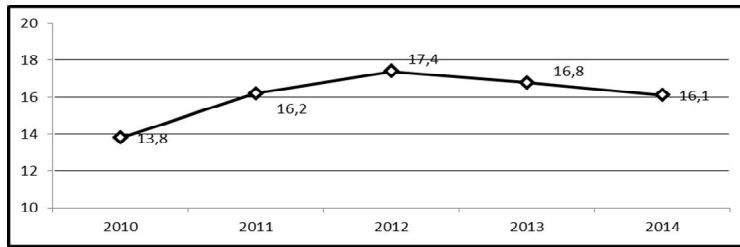

Рис. 1. Динаміка інноваційної активності промислових підприємств (у відсотках до загальної кількості промислових підприємств в Україні) [10]

Із 1609 підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність у 2014 р. 1208 або, 75,1%, інноваційно активних промислових підприємств упроваджували інновації [11]. Порівняно з 2010 р., 2014 року кількість підприємств, що освоювали виробництво нових видів продукції, зменшилася на 15 од. (рис. 2).

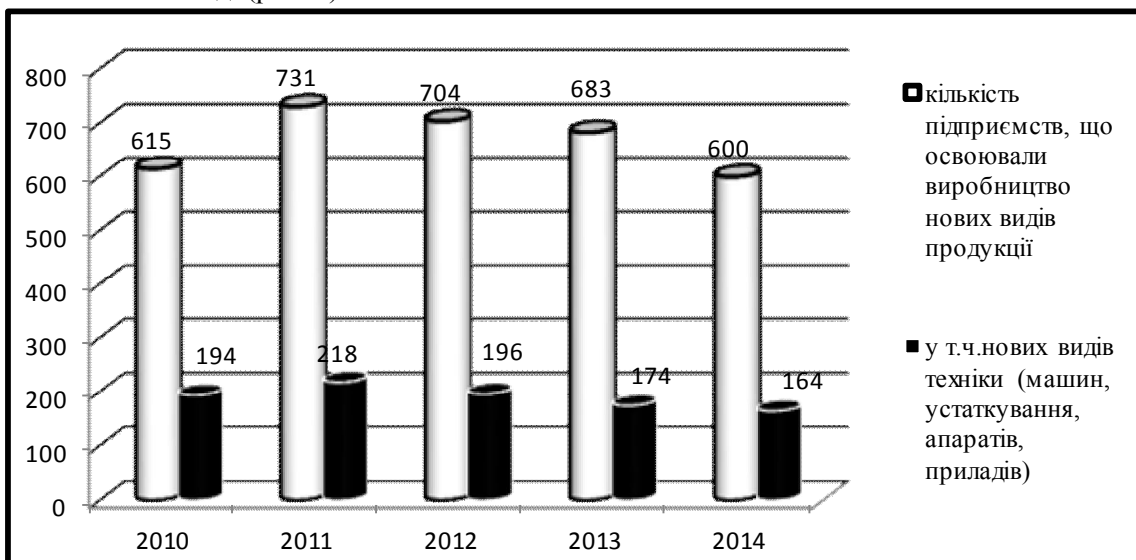

Рис. 2. Динаміка кількості підприємств, що освоювали виробництво інноваційних видів продукції впродовж 2010 – 2014 рр., од. [11]

У 2014 р. 905 підприємств реалізували інноваційну продукцію на 25669,0 млн грн, або 2,5% загального обсягу реалізованої промислової продукції, що на 1,3 % менше, ніж 2010 року [2].

Для здійснення інновацій у 2014 р. 1206 підприємствами було витрачено 7695,9 млн грн, або 0,5% до ВВП. Інтенсивність інноваційних витрат становила 0,76%, що дорівнює показнику 2010 року (рис. 3).

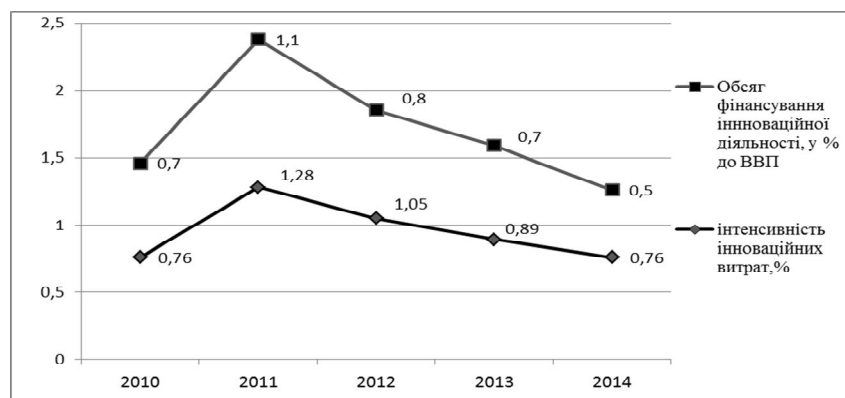

Рис. 3. Динаміка основних показників фінансування інноваційної діяльності за 2010 – 2014 рр. [11]

Слід відзначити, що у 2014 р. порівняно з 2010-м значно скоротилося фінансування інноваційної діяльності іноземними інвесторами – до 1,8%. Також спостерігається скорочення загальної суми інноваційних витрат, а основним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишаються власні кошти підприємств. Частка фінансування витрат на інновації за рахунок коштів державного бюджету в загальному обсязі зросла на 3,4% (таблиця 1). Однак бюджетних коштів не є достатньо, та вони спрямовуються на фінансування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

Проведений аналіз свідчить про нестачу фінансових ресурсів вітчизняних підприємств, які необхідні для належного інноваційного розвитку. Спостерігається ситуація, коли вітчизняні інвестори не мають достатньо вільних коштів для інвестування в інноваційну діяльність, а через несприятливий інвестиційний клімат іноземні інвестори бояться вкладати кошти в українське виробництво. Ця проблема носить системний характер і спричинена фінансовою нестабільністю та економічною ситуацією в країні в цілому.

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні [10]

Роки	Загальна сума витрат, млн грн	У тому числі за рахунок коштів							
		власних		державного бюджету		іноземних інвесторів		інші джерела	
		млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,74

Таким чином, в Україні спостерігається невисокий рівень фінансування як розробок, так і впровадження інновацій. Менше 10% підприємств займаються інноваційною діяльністю, у той час, як у ЄС цей показник в декілька разів вищий. Крім того, значна частина виробленої продукції в нашій державі не є конкурентоспроможною, адже нема відповідного науково-технічного забезпечення. Стійке економічне зростання, як переконує досвід високорозвинутих країн, можливе за умов, коли частка витрат на науку та освіту у ВВП наближається до 3% його обсягу, при цьому участь держави у таких витратах – в середньому 35 – 45%. У Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» чітко прописано, що обсяг фінансування науки мусить бути на рівні, не меншому від 1,7% ВВП. Українська наука фінансується державою на рівні, меншому ніж 0,3%, а з урахуванням позабюджетного фінансування – 0,73% [9].

Оскільки в Україні досі переважають технології третього – четвертого укладів, а базові технології використовуються для вироблення більшості вітчизняних товарів, можна стверджувати, що Україна є імпортером, а не експортером нових технологій. Варто зазначити, що саме розроблення та впровадження нових технологій – основа економічного зростання країни.

До основних проблем інноваційного розвитку слід віднести:

- недостатній рівень фінансування інноваційної діяльності через нестачу фінансових ресурсів;
- складність комерціалізації результатів науково-технічної діяльності;
- нестачу адекватних стимулів для підприємств, що впроваджують інновації, з боку держави;
- відсутність належної інноваційної інфраструктури;
- відтік наукових кадрів за кордон і, як результат, зменшення кількості кваліфікованих працівників на вітчизняних промислових підприємствах;
- суперечливість та недосконалість вітчизняного нормативно-правового забезпечення в інноваційній сфері. Зокрема, Постановою Верховної Ради України від 11 лютого 2015 року № 182-VIII схвалено Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави» [1], у яких зазначено, що зупинено реалізацію ряду законів України, зокрема: «Про Загальнодержавну комплексну

програму розвитку високих наукоємних технологій», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» тощо. Як наслідок, втрачають дію податкові, кредитні, фінансові стимули інноваційного розвитку.

Для інтенсифікації та поліпшення фінансування інноваційного розвитку необхідно вдосконалити механізм фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Зокрема, державна інвестиційно-інноваційна політика повинна здійснюватися з метою забезпечення сприятливих умов для інвестування в інноваційну сферу (сприятливий інвестиційний клімат). Також держава повинна створити належне нормативно-правове середовище у сфері технологій та інновацій. Для виконання цих завдань необхідно реалізовувати великі вітчизняні проекти, що, у свою чергу, буде стимулювати національний ринок і створить нові робочі місця.

Крім того, ринок інновацій потребує створення належної організаційної та фінансової інфраструктури інноваційної діяльності (створення мережі технопарків, бізнес-інкубаторів, інноваційних кластерів). Також інноваційному розвитку сприяють фінансові інститути, які встановлюють зв'язки між інвесторами й підприємствами.

Для забезпечення належного фінансування слід використовувати такі фінансові прийоми, як: фінансове планування, фінансове прогнозування, фінансове інвестування, а також бюджетування. Підприємства використовують одночасно різні методи фінансування, тому необхідно вміти правильно встановити вартість кожного джерела та оптимальне співвідношення між ними, щоб обрати найефективніший метод фінансового забезпечення.

Варто наголосити, що пряме фінансування прискорює здійснення наукових досліджень і освоєння новітніх галузей промисловості, а створення пільгових умов підвищує технічний рівень виробничої бази діючих підприємств, стимулює впровадження ними прогресивних технологій та результатів прикладних досліджень і нововведень [12, с. 230].

Вважаємо, що традиційні підходи прямої бюджетної підтримки слід поєднувати із заходами щодо стимулювання недержавного інвестування інноваційної діяльності. Це дасть можливість з різних джерел спрямовувати наявні фінансові ресурси на інноваційне оновлення виробництва.

Висновки. Таким чином, інноваційна діяльність вітчизняних підприємств характеризується незбалансованістю та неузгодженістю економічних і технологічних складових. Проведений аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні показує, що основним джерелом фінансування витрат підприємств є їх власні кошти, частка яких у загальній структурі впродовж 2010 – 2014 рр. становила 53 – 85%. Спостерігається динаміка зниження основних показників фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств та скорочення загальної суми інноваційних витрат. Саме тому головним пріоритетом політики держави має стати активізація інноваційного розвитку національної економіки шляхом здійснення заходів щодо підтримки пріоритетних галузей економіки країни.

В Україні не задіяний значний інтелектуальний та науково-технічний потенціал. Саме цей потенціал може стати основою інноваційного розвитку нашої держави. Тому перспективним напрямком подальших наукових досліджень є оцінювання фінансового потенціалу інноваційного розвитку економіки України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова Верховної Ради України від 11 лютого 2015 року № 182-VIII «Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/182-viii>.
2. Інноваційна діяльність промислових підприємств України у 2014 році // Експрес-випуск Державної служби статистики України від 14.04.2015 № 97/0/05.3вн-15. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Александрова В.П. Джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності / В.П. Александрова // Проблеми науки. – 2004. – № 1. – С. 22 – 29.
4. Бажал Ю.М. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення: наук. доп. / Ю.М. Бажал, І.В. Одолюк, М.С. Данько, О.О. Лапко, В.П. Александрова; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2002. – 80 с.
5. Волков О.І. Економіка та організація інноваційної діяльності / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан – [3-є вид.]. – К. : Центр учбової літератури. – 2007. – 662 с.
6. Кобушко І. М. Шляхи покращення фінансування інноваційного розвитку в Україні з використанням міжнародного досвіду / І. М. Кобушко, Е. І. Гусейнова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – С. 124 – 130.

7. Колодізев О.М. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.08 / О.М. Колодізев; [Укр. акад. банк. справи Нац. банку України]. – Суми, 2010. – 40 с.
8. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М.І. Крупка. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 608 с.
9. Мазур О.А. Українська наука – цифри і факти / О.А. Мазур // Наука України у світовому інформаційному просторі. – Вип. 7. – К.: Академперіодика, 2013. – С. 5 – 11.
10. Наукова та інноваційна діяльність // Державна служба статистики України. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2014 рік (аналітична довідка) // Український інститут науково-технічної і економічної інформації. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.dkni.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/_%D0%B7%D0%B0_2013_%D1%81%D0%BE%D0%BA%D1%80_%D0%BE%D0%BA%2B.pdf.
12. Ховрак І.В. Фінансування інноваційного розвитку: реалії та перспективи / І.В. Ховрак // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – №1. – С. 229 – 235 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi_2013_1_229_235.pdf.

УДК 330.341.1

Полянчич Тетяна Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки і теорії фінансів. **Пилип'юк Ярина Василівна**, аспірантка кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту. Львівський національний університет ім. І. Франка. **Аналіз фінансового забезпечення інноваційного розвитку національної економіки**. Проаналізовано сучасний стан фінансування інноваційного розвитку економіки та продіагностовано основні показники інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Визначено проблеми, що впливають на інноваційний розвиток. Запропоновано шляхи поліпшення фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, фінансове забезпечення, конкурентоспроможність, підприємство.

УДК 330.341.1

Полянчич Татьяна Михайловна, кандидат экономических наук, доцент кафедры международной экономики и теории финансов. **Пилипюк Ярина Васильевна**, аспирантка кафедры финансов, денежного обращения и кредита. Львовский национальный университет им. И. Франко. **Анализ финансового обеспечения инновационного развития национальной экономики**. Проанализировано современное состояние финансирования инновационного развития экономики, проведена диагностика основных показателей инновационной деятельности отечественных предприятий. Определены проблемы, влияющие на инновационное развитие. Предложены пути улучшения финансового обеспечения инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационное развитие, финансовое обеспечение, конкурентоспособность, предприятие.

UDC 330.341.1

Polyanchych T.M., PhD, Associate Professor, Department of International Economics and Finance Theory, Ivan Franko National University of Lviv; **Pylypyuk Ya.V.**, post-graduate student, Department of Finance, Monetary Circulation and Credit, Ivan Franko National University of Lviv. **Analysis of financial support to innovative development of national economy**. The current state of financial provision of innovative economic development is analyzed, the main indicators diagnose of national enterprises innovation is made. Main problems effecting the innovative development are detected. Ways of improving the financial support of innovation are suggested.

Keywords: innovative activity, innovative development, financial support, competitiveness, enterprise.